

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma

VANTAAN VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMA

Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta
10.5.2022

Nimi	Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma
Kunta	Vantaa
Pdf luotu	29.4.2022

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.	1
1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.	2
1.2.1. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma.	3
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	4
1.3.1. Vantaalaisia tarkennuksia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.	5
1.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	6
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	8
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet.	8
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	10
2.2.1. Vantaalaisia tarkennuksia varhaiskasvatuksen järjestämiseen ja toimintamuotoihin.	11
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	12
2.3.1. Vantaalaisia tarkennuksia varhaiskasvatukseen osana kasvun ja oppimisen polkua.	12
2.4. Arvoperusta.	13
2.5. Oppimiskäsitys.	14
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	15
2.7. Laaja-alainen osaaminen.	16
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen.	17
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.	17
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.	18
2.7.4. Monilukutaito.	18
2.7.5. Digitaalinen osaaminen.	19
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen.	19
2.8. Paikallisesti päätettävät asiat.	20
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	21
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	22
3.1.1. Vantaalaisia tarkennuksia toimintakulttuurin kehittämisestä.	22
3.1.2. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	26
Vantaalaisia tarkennuksia oppivasta yhteisöstä toimintakulttuurin ytimenä.	27
3.1.3. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	29

Vantaalaisia tarkennuksia toimintakulttuurin kehittämiseen leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustavan yhteisön näkökulmasta.	29
3.1.4. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	30
Vantaalaisia tarkennuksia toimintakulttuurin kehittämiseen osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmista.	31
3.1.5. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	32
Vantaalaisia tarkennuksia kieli-, kulttuuri ja katsomustietoisen toimintakulttuurin kehittämiseen.	32
3.1.6. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	33
Vantaalaisia tarkennuksia toimintakulttuurin kehittämiseen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja kestävä elämäntavan näkökulmista.	33
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	35
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	36
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	36
Vantaalaisia tarkennuksia huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön.	37
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa.	37
Vantaalaisia tarkennuksia yhteistyöhön eri tahojen kanssa.	38
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	41
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	42
4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	42
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	43
4.3. Monipuoliset työtavat.	43
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	44
4.5. Oppimisen alueet.	45
4.5.1. Kielten rikas maailma.	45
4.5.2. Ilmaisun monet muodot.	47
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme.	48
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	49
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn.	51
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	52
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	53
4.6.2. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia Vantaan varhaiskasvatuksessa.	54
4.7. Vantaalaisia tarkennuksia pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja arvioinnista.	55
4.8. Paikallisesti päätettävät asiat.	57

5. Lapsen tuki.	58
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.	58
5.2. Yhteistyö tuen aikana.	59
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	59
5.2.2. Monialainen yhteistyö.	60
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	60
5.3.1. Yleinen tuki.	61
5.3.2. Tehostettu tuki.	61
5.3.3. Erityinen tuki.	62
5.3.4. Tuen muodot.	62
5.4. Lapsen tuen arviointi.	64
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	64
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	65
5.7. Vantaalaisia tarkennuksia lapsen tukeen.	66
5.8. Paikallisesti päätettävät asiat.	71
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	73
6.1. Vantaalaisia tarkennuksia vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuvaan varhaiskasvatukseen.	73
6.2. Paikallisesti päätettävät asiat.	74
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	75
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	75
7.2. Vantaalaisia tarkennuksia toiminnan arviointiin ja kehittämiseen.	76
7.3. Paikallisesti päätettävät asiat.	78

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa miten varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan (kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, ryhmä-, toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina), miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään.

Kuvaa miten varhaiskasvatuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen.

Kuvaa miten yhteistyö esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa.

Kuvaa miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat muut paikalliset suunnitelmat otetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioon.

1.2.1. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma

Meillä varhaiskasvatussuunnitelma koostuu Opetushallituksen laatimista valtakunnallisista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2022) sekä paikallisesti laaditusta Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmasta 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä tarkennamme vasutyökalujen kokonaisuudella, joka on kuvattu varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin yhteydessä luvussa 3.

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu suomen- ja ruotsinkielellä.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Perhepäivähoidossa noudatetaan Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi Perhepäivähoidon käsikirjaa.
- Yksityiset palveluntuottajat noudattavat Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmaa määritellyin osin sekä halutessaan omaa täydentävää varhaiskasvatussuunnitelmaansa.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

Keskeisimmät Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkentavat asiakirjat ovat:

- Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja
- Tuen käsikirja
- Digipedagogiikan ohjelma
- Ympäristökasvatuksen työkortit
- Perhepäivähoidon käsikirja
- Avoimen varhaiskasvatuksen kuvaukset

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva-oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitetessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Kuvauksessa määritellään laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvä yhteistyö ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä näiden perusteiden mukaisesti.

Kuvaa varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt.

Kuvaa tukeen liittyvien hallintopäätösten laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta.

1.3.1. Vantaalaisia tarkennuksia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan

Vantaalla painotamme lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa lapsuutta arvostavana ja lasta kannattelevana positiivisena työvälineenä. Sen tavoitteena on ohjata ja suunnata pedagogista työtämme lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi ryhmässä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa keskitymme keskeisimpiin lapsen elämässä ajankohtaisiin asioihin. Laadimme varhaiskasvatussuunnitelman kaikille lapsille päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä ryhmäperhepäivähoidossa.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelu (vasukeskustelu)

- Varhaiskasvatuksen opettaja selvittää ennen keskustelua lapsen ja tiimin näkökulmaa lapsen tilanteesta ja pyytää huoltajia valmistautumaan keskusteluun. Huoltajien sekä tiimin henkilöstön havainnot ja muu dokumentaatio lapsesta toimivat keskustelun pohjana.
- Varhaiskasvatuksen opettaja käy vasukeskustelun huoltajien kanssa vuosittain pääsääntöisesti lokakuun loppuun mennessä.
- Lapsi osallistuu vasukeskusteluun ikään ja taitoihinsa sopivalla tavalla.
- Vasukeskusteluun voi osallistua myös varhaiskasvatuksen ulkopuolinen työntekijä, kuten psykologi tai puheterapeutti, jos se lapsen tuen tarpeen arvioinnin, tuen suunnittelun ja tuen toteutumisen arvioinnin kannalta on tarpeen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman (vasu) laatiminen ja päivittäminen

- Varhaiskasvatuksen opettaja laatii lapselle vasun tai päivittää lapsen vasua vasukeskustelussa sovitun pohjalta.
- Varhaiskasvatuksen opettaja voi tarvittaessa tarkentaa suunnitelmaa vuoden mittaan esimerkiksi tuonti- ja hakutilanteissa huoltajien kanssa sovitun mukaisesti.
- Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa kesken toimintavuoden vasukeskustelu järjestetään ja suunnitelma laaditaan, kun henkilöstö on tutustunut lapseen ja hänestä on riittävästi havainnointitietoa.
- Perhepäivähoidossa vasukeskustelun lapsen ja perheen kanssa käy perhepäivähoitaja ja ryhmäperhepäivähoidossa lastenhoitaja. Lapsen vasun laadinnassa ja päivittämisessä käytetään esihenkilönä toimivan päiväkodin johtajan ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntijuutta.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Ohje lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta
- KieliPeda
- Pedagogisen tuen valikko

1.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuslain mukaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa ja muualla näissä perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan käyttää perustetekstiä. Olennaista on kuitenkin avata ja konkretisoida tekstiä siten, että se ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen toteuttamista ja kehittämistä paikallisesti.

Paikallisesti voidaan laatia erilliset suunnitelmat varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoille. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat voidaan laatia myös järjestäjien yhteistyönä.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan hyväksyä kokonaan tai osittain joko kunta-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena. Yksityisen palveluntuottajan varhaiskasvatussuunnitelma voidaan hyväksyä edellä mainituin periaattein tai koko palveluntuottajan toimintaa koskevana. Paikallista suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti ja sitä kehitetään arvioinnin pohjalta.

Paikallista suunnitelmaa laadittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää

- millä kielillä varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään

- laaditaanko varhaiskasvatussuunnitelma kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, ryhmä-, toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina
- millaista varhaiskasvatussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten yhteistyö esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat muut paikalliset suunnitelmat otetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa huomioon
- miten paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään (katso myös luku 7).

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Kuvauksessa määritellään laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvä yhteistyö ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä näiden perusteiden mukaisesti
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt
- tukeen liittyvien hallintopäätösten laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säästösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakeja ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatustilain, sosiaalihoitolakeja, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja

terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatusystävyydessä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien

rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa.

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoituksen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat

lapset. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

2.2.1. Vantaalaisia tarkennuksia varhaiskasvatuksen järjestämiseen ja toimintamuotoihin

Vantaalla järjestämme kunnallista varhaiskasvatusta päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa, perhepäivähoitona sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana, johon kuuluvat kerhotoiminta ja avoimet kohtaamispaikat.

Yksityistä varhaiskasvatusta järjestämme Vantaalla päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa sekä perhepäivähoitona.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

Yksityinen varhaiskasvatus

- Varhaiskasvatuspäällikkö ja varhaiskasvatuksen asiantuntija vastaavat yksityisten päiväkotien ja ryhmäperhepäiväkotien valvonnasta ja ohjauksesta.
- Sovitut päiväkodin johtajat vastaavat alueella yksityisten perhepäivähoitajien valvonnasta ja ohjauksesta.

Vuorohoito

- Henkilöstö huomioi toiminnassaan lasten erilaiset rytmit ja vireystilan.
- Henkilöstö auttaa lasta hahmottamaan päivän kulkua kuvin, keskusteluin ja eri toimintoja ennakoimalla.
- Henkilöstö tukee lasta vaihtuvissa ryhmämuodoissa toimimisessa.
- Henkilöstö huomioi vuorohoidossa koko päivän tarjoamat pedagogiset mahdollisuudet.
- Henkilöstö varmistaa jokaisen lapsen osallistumisen tavoitteelliseen pedagogiseen toimintaan.

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

2.3.1. Vantaalaisia tarkennuksia varhaiskasvatukseen osana kasvun ja oppimisen polkua

Vantaalla varmistamme, että jokainen lapsi saa hyvän alun varhaiskasvatukseen sekä sujuvat siirtymät esimerkiksi ryhmästä tai toimintayksiköstä toiseen. Aloittamisen ja siirtymisen käytänteillä tavoittelemme lapsen turvallisuuden ja luottamuksen tunteen syntymistä, sekä hyvän yhteistyön käynnistymistä ja jatkumoa huoltajien kanssa.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

Varhaiskasvatuksessa aloittaminen

- Ennen kuin lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, ryhmän henkilökunta sopii huoltajien kanssa tutustumisjaksosta ja pitää heidän kanssaan aloituskeskustelun.

Siirtymät varhaiskasvatuksessa

- Lapsen vaihtaessa ryhmää tai toimintayksikköä edellisen ryhmän henkilökunta vastaa siitä, että tarvittavat tiedot lapsesta siirtyvät uuteen ryhmään tai toimintayksikköön.
- Lapsen vasun siirtäminen sovitaan huoltajien kanssa keskustellen. Kunnallisen varhaiskasvatuksen sisällä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan siirtää myös ilman huoltajan lupaa.
- Jos huoltajat eivät anna lupaa tiedonsiirtoon, lapsen varhaiskasvatuksen kannalta välttämättömät tiedot (Varhaiskasvatuslaki 41§) voidaan siirtää salassapitosäännösten estämättä uudelle varhaiskasvatuksen järjestäjälle. Varhaiskasvatuksen opettaja kertoo huoltajille, mitä tietoa siirtää ja millä perusteilla. Jos huoltajat edelleen vastustavat tietojen siirtoa, päiväkodin johtaja on yhteydessä palveluysikön varhaiskasvatuspäällikköön ja lakimieheen. Varhaiskasvatuksen opettaja siirtää tiedot lakimiehen konsultaation jälkeen.
- Lapsen siirtyessä pois Vantaan varhaiskasvatuksesta, alkuperäiset suunnitelmat arkistoidaan.

Esiopetukseen siirtyminen

- Esiopetusryhmät järjestävät vierailumahdollisuuksia tulevan lukuvuoden esiopetuksen lapsille. Varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmät voivat myös järjestää yhteistä toimintaa lasten siirtymävaiheen tukemiseksi.
- Jokaisessa esiopetusta antavassa päiväkodissa järjestetään keväällä tutustumispäivä huoltajille ja lapsille.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- Ohje aloittamisen ja siirtymisten käytänteistä

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa

lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemysiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Arvoperusta otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Oppimiskäsitys otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatusta, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua.

Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Kuvaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Kuvaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat

tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Kuvaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Kuvaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.7.4. Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa,

ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Kuvaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Kuvaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa omaaloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Perusteiden teksti liitetään varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sitä täydennetään mahdollisilla paikallisilla näkökulmilla.

Kuvaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään osioissa, joissa käsitellään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

2.8. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa.

Luku 2 sisältää osia, jotka ovat tarkoituksenmukaista sisällyttää osaksi paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tällaisia osia ovat:

- varhaiskasvatuslain mukaiset tavoitteet*
- arvoperusta (luku 2.4)*
- oppimiskäsitys (luku 2.5) ja*
- laaja-alainen osaaminen (luku 2.7).*

Näihin osuuksiin voidaan tehdä paikallisia lisäyksiä.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta*
- paikalliset siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.*

Varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoille voidaan laatia erilliset varhaiskasvatussuunnitelmat luvun 1.2 mukaisesti.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

3.1.1. Vantaalaisia tarkennuksia toimintakulttuurin kehittämisestä

Vantaalla kehitämme varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjan (ks. luku 2), kaupungin arvojen ja Vantaan varhaiskasvatuksen vision pohjalta.

Visiomme on, että *Iloiset, oppivat ja osallistuvat lapset kasvavat kestävään tulevaisuuteen*

Arvojamme ovat avoimuus, rohkeus, vastuullisuus ja yhteisöllisyys.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria arvioimalla ja kehittämällä rakennamme yhdessä oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia.

Arvioimme ja kehitämme inklusiivista toimintakulttuuria lasten ja heidän perheidensä palveluna. Tavoitteenamme on osapuolten toimijuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen. Pysähdymme säännöllisesti arvioimaan lapsen näkökulmaa osana hänen vertaisryhmäänsä:

Turvallisuus

- Tarjoamme lapselle fyysisesti ja psyykkisesti turvallisen päivän vailla kiusaamisen vaaraa
- Teemme päivästä selkeän ja ennakoitavan, hyödynnämme apuna esimerkiksi kuvia
- Vaalimme kiireetöntä ilmapiiriä

Vuorovaikutus

- Osoitamme, että lapsi on tervetullut, positiivinen ja tärkeä osa meidän ryhmäämme
- Kohtaamme lapsen myönteisesti, kiinnostuen ja kannustaen, omana ainutlaatuisena itsenään
- Tuemme lasta vuorovaikutustilanteissa ja kaverisuhteisiin toisten lasten kanssa
- Hassuttelemme yhdessä
- Ohjaamme omalla esimerkillämme
- Luemme lapsille päivittäin ja käytämme tarinoita leikin tukena

Leikki

- Tuemme jokaista lasta leikkiin osallistumisessa ja positiivisessa mukana olemisessa
- Osallistumme ja heittäydymme mukaan lasten leikkeihin

Oppiminen

- Tuemme lapsen oppimista päivän eri tilanteissa
- Autamme onnistumaan

- Toimimme mahdollisimman pienissä ryhmissä
- Hyödynnämme tarvittavia vuorovaikutusta tukevia keinoja ym. apuvälineitä

Yhteistyö huoltajien kanssa

- Kohtaamme lapsen huoltajat lämpimästi tuonti- ja hakutilanteissa sekä kerromme varhaiskasvatuspäivästä
- Varmistamme yhdessä lapsen huoltajien kanssa, että lapsen päivässä on riittävästi hyvinvointia tukevia asioita, kuten läheisyyttä, läsnäoloa, leikkiä ja liikuntaa

- **Oppimisympäristöä** rakentaessa ja kehittäessä huomioimme lapsen tarpeet ja hänen kokemuksensa esimerkiksi ympäristön turvallisuudesta ja mukaan pääsemisestä. Varmistamme lapsen yhdenvertaisen ryhmään kuulumisen tunteen, toimijuuden ja oppimisen mahdollisuudet yhdessä vertaisten kanssa.
- Tunnistamme ja kuulemme lapsen mielenkiinnon kohteita, pohdintoja ja aloitteita, joita hän ilmaisee arjen eri tilanteissa. Pysähdymme yhdessä näiden äärelle soveltaen tilanteeseen ja aiheeseen sopivia **oppimisen alueita**.
- Valitsemme **monipuolisia työtapoja**, jotka innostavat ja tuovat lapselle iloa, sekä mahdollistavat onnistumisen kokemukset. Tuemme lasta sitoutumaan yhteiseen toimintaan ohjaamalla ja sanoittamalla tilanteita sekä varmistamalla, että lapsi on ymmärtänyt.
- **Pedagoginen dokumentointi** tukee tuntemustamme lapsesta. Tarkastellessamme dokumentteja yhdessä lapsen kanssa saamme arvokasta tietoa hänen kokemuksistaan, voimme tarkastella hänelle merkityksellisiä asioita, sekä iloita yhdessä hänen osaamisestaan ja oppimisesta.

Aloittaminen

- Luomme lämpimät suhteet lapseen ja perheeseen, sekä varmistamme, että he kokevat itsensä tervetulleiksi yhteisöme jäseniksi
- Suhtaudumme avoimesti ja myönteisesti moninaisuuteen, kuten esimerkiksi lapsen mahdollisiin tuen tarpeisiin tai perheen kieli-, kulttuuri- ja katsomustaustaan.

Kestävä varhaiskasvatus

- Uskomme lapsen mahdollisuuksiin ja vahvistamme hänen identiteettinsä kehitystä omana ainutlaatuisena itsenään
- Tuemme lapsen positiivista ryhmään kuulumista ja kaverisuhteita yhdessä huoltajien kanssa. Näin rakennamme myös yhteisöllisyyttä ja ennaltaehkäisemme kiusaamista.
- Tuemme lapsen laaja-alaisen osaamisen kehittymistä lapsen tarpeisiin vastaten ja vahvuuksista ammentaen

- Teemme yhteistyötä lapsen huoltajien ja keskeisten lapsen kanssa toimivien tahojen kanssa, jotta voimme mahdollisimman kokonaisvaltaisesti toteuttaa lapsen hyvää varhaiskasvatusta

Sujuvat siirtymät ja tiedonsiirto

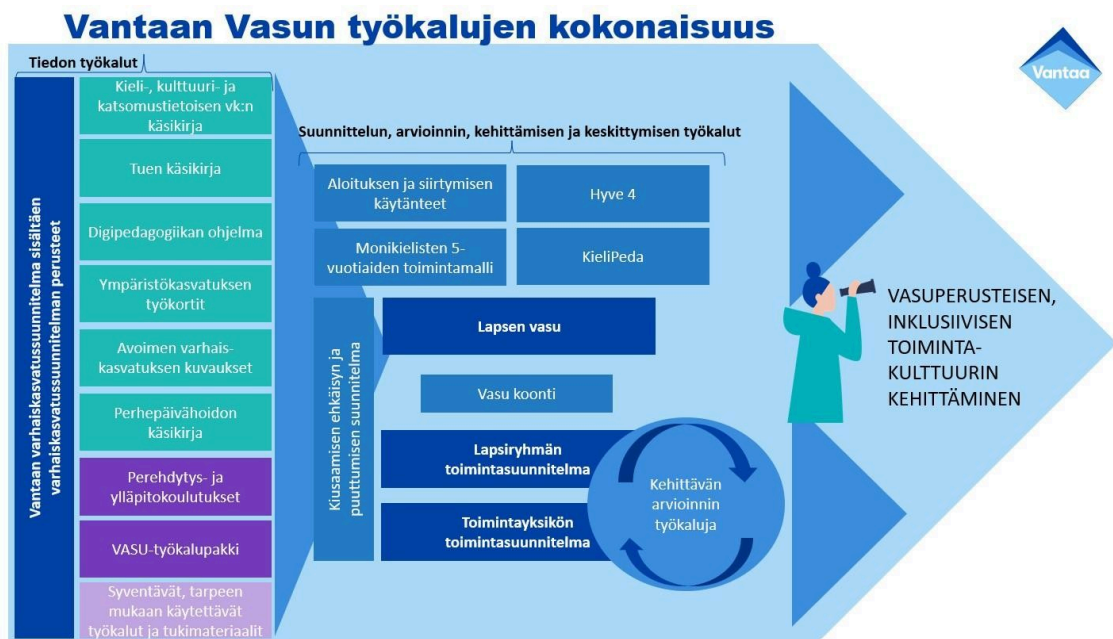
- Huolehdimme osaltamme, että lapsella on mahdollisimman turvallinen olo vaihtaa toiseen ryhmään
- Tuemme lapsen uutta ryhmää ottamaan lapsen perheineen vastaan niin, että he kokisivat itsensä tervetulleiksi ja osaksi uutta yhteisöä
- Autamme lapsen uutta ryhmää vastaamaan lapsen tarpeisiin ja vaalimaan hänen vahvuuksiaan

**Sinä ainutlaatuinen lapsi,
miten onnistumme ryhmässäsi tänään, lähiviikkoina ja
-kuukausina, varhaiskasvatuksesi aikana?**

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

Arvioimme ja kehitämme inklusiivista toimintakulttuuria ja varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä Vantaan varhaiskasvatuksen arviointimallin mukaisesti (ks. luku 7) käyttäen työkaluina Vantaan vasutyökalujen kokonaisuutta.

Tiedon työkalut ohjaavat meitä varhaiskasvatuksen järjestämisessä ja toteuttamisessa kohti vasuperusteista ja inklusiivista toimintakulttuuria.

Suunnittelun, arvioinnin, kehittämisen ja keskittymisen työkalut puolestaan auttavat meitä käsittelemään tietoa ja dokumentaatiota suhteessa lasten, lapsiryhmien ja toimintayksikön tilanteisiin ja tarpeisiin. Lapsiryhmän ja toimintayksikön toimintasuunnitelmat ovat keskittymisen työkaluja, joiden avulla pysähdymme suuntaamaan tavoitteita sekä arjen tekoja ja kokeiluja juuri meidän ryhmämme ja toimintayksikkömme kannalta olennaiseen suuntaan.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Toimintayksikön toimintasuunnitelman käyttöä arvioinnin, kehittämisen ja johtamisen välineenä kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa tarkennetaan luvussa 7.
- Lapsiryhmän toimintasuunnitelman käyttöä suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen välineenä tarkennetaan luvussa 4.

3.1.2. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Opimme lasten kanssa yhdessä kokeillen ja ihmetellen sekä toisten kannustamisen kautta. Työyhteisössä toimintakulttuurin kehittäminen ja sen ylläpitäminen vaativat meiltä yhteisiä pedagogisia keskusteluja ja niitä tukevia rakenteita. Tavoitteenamme on jatkuva oppiminen, josta suurin osa tapahtuu yhdessä työtä tekemällä. Tiedostamme erilaiset vastuualueemme sekä arvostamme ja hyödynnämme monipuolista osaamista niin varhaiskasvatuksen oman moniammatillisen henkilöstön kuin muidenkin yhteistyötahojen kautta.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

Tulos- ja kehityskeskustelu – TuKe

- Päiväkodin johtaja keskustelee työntekijän kanssa tulos- ja kehityskeskustelussa eli TuKessa työntekijän vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Keskustelussa määritellään työn tavoitteita ja osaamisen kehittämistarpeita suhteessa toimintayksikön ja tiimin tavoitteisiin.

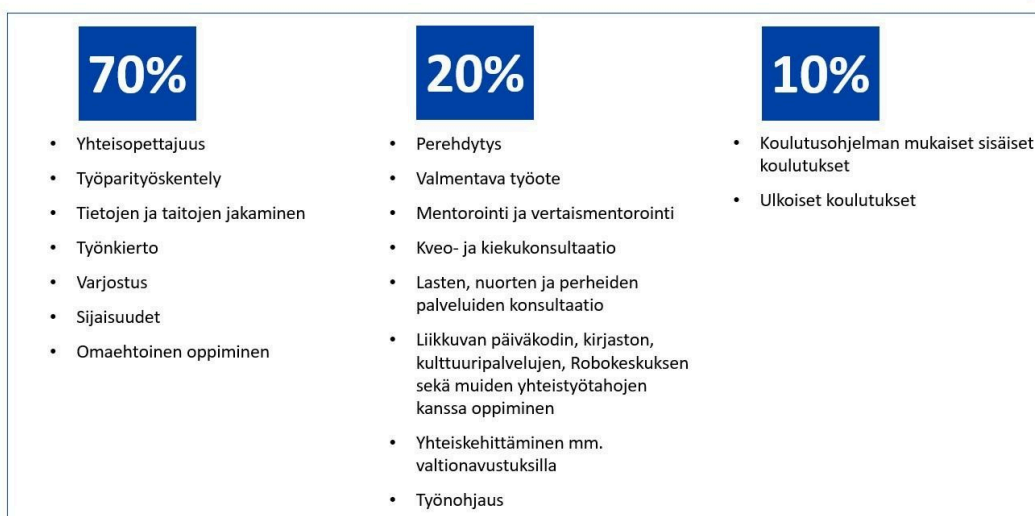
Toimintayksikön koulutus- ja kehittämissuunnitelma

- Päiväkodin johtaja laatii yhdessä toimintayksikön johtoryhmän kanssa yksikön koulutus- ja kehittämissuunnitelman. Toimintayksikön koulutussuunnittelun lähtökohtia ovat toimialan ja palvelualueen strategiset tavoitteet.
- Suunnitelman pohjana käytetään tulos- ja kehityskeskusteluissa tunnistettuja osaamistarpeita peilaten niitä toimintayksikön toimintasuunnitelman tavoitteisiin.
- Suunnitelmassa sovitaan osaamisen kehittämisestä ja koulutuksiin osallistumisesta sekä muista kehittämisen tavoista yksikössä.

Johtamisen ja kehittämisen rakenteet toimintayksiköissä

- toimintayksikön johtoryhmä
- työpaikkakokoukset
- erilaiset pedagogiset foorumit (esim. ammattiryhmittäin tai kehittämistoiminnan mukaan)
- muut osaamisen kehittämisen menetelmät (70-20-10)

Osaamisen kehittämisen menetelmiä

Vantaalaisia tarkennuksia digitaalisessa ajassa kasvamisesta

Vantaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digipedagogiikka perustuu lapsen osallisuuteen, aktiivisuuteen ja uutta luovaan työskentelyyn. Digipedagogiikassamme tieto- ja viestintäteknologia, mediakasvatus ja ohjelmointi limittyvät tiiviisti yhteen. Käytämme digivälineitä toiminnallisesti ja leikkillisesti yhdessä ja vuorovaikutustaidot ovat keskeisessä osassa toimintaamme. Digitaalisessa ajassa toimiminen ja työskentely edellyttävät meiltä kaikilta digitaalista työtettä ja digitaalisten järjestelmien käyttöä. Noudatamme niin digipedagogiikassa kuin muussa digitaalisessa työskentelyssä tietoturvaohjeita ja yhteisiä pelisääntöjä.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Henkilöstö toteuttaa varhaiskasvatusta huomioiden Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digipedagogiikan ohjelman. Digitaalisen osaamisen taidot ovat osa pedagogista toimintaa päivittäisessä arjessa.
- Henkilöstö toteuttaa pedagogista dokumentointia yhdessä lasten ja huoltajien kanssa myös digitaalisia välineitä hyödyntäen.
- Henkilöstön lähimpänä tukena toimivat vertaisoppimisen verkostot ja rakenteet eli tuutori ja tv-tukihenkilö. Heille on tarjolla säännöllisesti Kasvatuksen ja oppimisen tv-verkoston koulutuksia ja uutiskirje.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

Vantaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digipedagogiikan ohjelmaan on koottu digipedagogiikkaa ohjaavat toimintaperiaatteet, jotka avataan käytännön esimerkkien avulla.

Digipedagogiikan kymmenen periaatetta

3.1.3. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialueille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Vantaalaisia tarkennuksia toimintakulttuurin kehittämiseen leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustavan yhteisön näkökulmasta

Vuorovaikutuksella rakennamme varhaiskasvatuksen laadun. Edistämme lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jokainen lapsi, perhe ja henkilöstön jäsen on tärkeä osa yhteisöämme. Arvioimme ja kehitämme toimintakulttuuria vuorovaikutuksen eri ulottuvuuksilla:

1. Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus
2. Vertaisvuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri
3. Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö
4. Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus

Leikin avulla edistämme lasten ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä lapsiryhmässä. Meillä leikit vaihtelevat lasten vapaavalintaisista leikeistä pedagogisesti suunniteltuun leikkiin. Leikki näkyy meillä myös leikkilisenä vuorovaikutuksena, huumorina ja hassutteluna.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Henkilöstö muodostaa leikkiryhmiä niin, että ryhmän kaikki lapset pääsevät leikissä osalliseksi.
- Henkilöstö toimii lasten pitkäkestoisen leikin mahdollistajana varmistaen, että leikkimaailmat avautuvat yhteisesti ymmärrettäviksi kaikille lapsille sekä tukien lapsia leikkiin sitoutumisessa ja roolileikkitaitojen kehityksessä.
- Henkilöstö suunnittelee, arvioi ja kehittää yhdessä lasten kanssa leikin edellytyksiä: tilojen ja välineiden käyttöä sekä ajan ja rauhan mahdollistamista.
- Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi leikkiä.
- Henkilöstö osallistuu lasten leikkeihin esimerkiksi antamalla lapselle aktiivisen leikin mallin ja luomalla yhteisiä leikkimaailmoja lasten kanssa. Myös huoltajat voidaan ottaa mukaan leikkimaailmojen rakentamiseen.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

Näitä työkaluja voi hyödyntää leikin rikastamisessa:

- Vuorovaikutuksellinen sadun lukeminen
- Tarinallisen leikin vuosikello
- Tarinallisen leikin käsikirja

3.1.4. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Vantaalaisia tarkennuksia toimintakulttuurin kehittämiseen osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmista

Inklusiivinen varhaiskasvatus tukee kaikkien lasten osallisuutta, sitoutuneisuutta ja oppimista sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta ominaisuudesta riippumatta. Meillä inklusiivinen varhaiskasvatus tarkoittaa inklusiivisten arvojen ja periaatteiden toimeenpanoa ja toteutumista käytännössä, eli ne näkyvät rakenteissamme ja prosesseissamme, sekä toiminta- ja menettelytavoissamme.

Työyhteisönä sitoudumme varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjan mukaisesti kehittämään toimintakulttuuria huomioiden osallisuuden näkökulmasta etenkin positiivisen ryhmään kuulumisen, tasa-arvon näkökulmasta sukupuolisensitiivisyyden sekä yhdenvertaisuuden näkökulmasta syrjimättömyyden. Pohdimme ja tiedostamme mahdollisten ennakkokäsitysten vaikutuksen lasten ja perheiden kohtaamiseen. Vantaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa tasa-arvolla tarkoitetaan sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuudella syrjimättömyyttä.

Inklusiiviset periaatteet varhaiskasvatuksessa

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Koko henkilöstö yhdessä huoltajien kanssa tukevat lasten hyvinvointia ja osallisuutta yhteisössä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.
- Lapset ovat osallisena vertaisryhmässä ja lasten tunne- ja kaveritaitoja sekä ryhmän positiivista vuorovaikutusta aikuisten ja toisten lasten kanssa vaalitaan ja vahvistetaan (leikit, toiminta, hyväksytyksi tuleminen ja yhteenkuuluvuuden tunne, erilaisten apuvälineiden hyödyntäminen).
- Henkilöstö rohkaisee jokaista lasta oman mielipiteen ilmaisuun hyödyntäen tarvittaessa erilaisia apuvälineitä (mm. kuvat ja digivälineet). Niiden lasten osalta, jotka eivät vielä käytä suomen kieltä, huomioidaan lapsen pienetkin aloitteet ja eleet.

- Tiimi käyttää pedagogista dokumentointia lasten ja huoltajien yhdenvertaisen osallisuuden mahdollistamiseksi (esim. toiminnan toteutuksen arvioinnissa ja suunnittelussa, tai oppimisympäristöjen rakentamisessa).
- Huoltajien osallisuus on läsnä arjen kohtaamisissa ja päivittäisessä vuorovaikutuksessa henkilöstön kanssa –huoltajien tiedonsaannissa huomioidaan selkokieliä, kuvien käyttöä ja tulkkausmahdollisuudet.
- Lapsen ja huoltajien ääni kuuluu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- Toimintayksikön ja lapsiryhmän toimintasuunnitelmat
- Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja

3.1.5. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Vantaalaisia tarkennuksia kieli-, kulttuuri ja katsomustietoisien toimintakulttuurin kehittämiseen

Vantaalla edistämme kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteistä näkymistä osana lapsiryhmien arkea ja juhlaa. Kehitämme toimintakulttuuria niin, että kielet, kulttuurit, uskonnot ja katsomukset nivoutuvat meillä osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Suhtautumalla myönteisesti perheiden eri kieliin ja kulttuureihin sekä katsomuksiin ja perinteisiin luomme perustaa lasten kulttuuri- ja katsomusidentiteettien kehitykselle sekä hyvälle yhteistyölle huoltajien kanssa.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Lapsiryhmissä tutustutaan ryhmässä läsnä oleviin kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin.
- Suomalaisen kulttuurin perinteet ja juhlat huomioidaan vuoden kierrossa.
- Lapsiryhmissä pohditaan lapsilta nousevia elämänkysymyksiä ja keskustellaan niistä hyväksyvässä ja kunnioittavassa ilmapiirissä.
- Oppimisympäristöissä tuodaan esille lasten kieli-, kulttuuri- ja katsomustaustat.
- Perheiden omaa asiantuntemusta käytetään apuna eri kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja perinteisiin tutustumisessa.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- Kieli-, kulttuuri ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja (sisältäen kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen kehittämisen kriteerit)
- KieliPeda-työvälineen osio 1: kielitietoisien oppimisympäristön arviointi
- KieliPeda-työvälineen osio 2: monikielisen lapsen kielimaailman tarkastelu

3.1.6. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Vantaalaisia tarkennuksia toimintakulttuurin kehittämiseen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja kestävä elämäntavan näkökulmasta

Rakennamme toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä turvallisemman tilan periaatteiden pohjalta. Turvallisempi tila on paikka, joka tarjoaa paikallaolijoille tunteen fyysisestä, henkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Ympäristövastuullisuuden huomioiminen toimintakulttuurin kehittämisessä tarkoittaa puolestaan sitä, että pysähdymme pohtimaan lasten kanssa arjen valintoja sekä kohtuullista kuluttamisesta ja teemme ympäristövastuullisia tekoja. Liikunta- ja liikkumismyönteisen toimintakulttuurin kehittäminen tarkoittaa meillä sitä, että huomioimme liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden tukemisen työtapoja valitessamme.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

Turvallisempi tila

- Päiväkodin johtaja ja yksikön johtoryhmä tarkistavat toimintayksikön turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja asiakirjat vuosittain. Turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat käsitellään koko henkilöstön kanssa joka syksy.
- Toimintayksiköt laativat ja suunnitelma tarkistetaan vuosittain.
- Tiimi seuraa ja arvioi lasten ja lapsiryhmän kokemusta henkisestä ja fyysisestä turvallisuudesta toimintasuunnitelman avulla (ks. luku 3, Miten onnistumme tänään?).
- Henkilöstö keskustelee lasten kanssa hyvästä ja turvallisesta kosketuksesta. Henkilöstö opettaa lapsille turvataitoja vahvistamalla lasten omia taitoja puolustaa itseään positiivisella tavalla ja pitää huolta rajoistaan ja oikeuksistaan (esim. uimapukusääntö). Lasten vessa- ja kehorauha turvataan.
- Lapsilla on oikeus kysyä ja puhua kaikista heitä kiinnostavista aiheista, myös liittyen sukupuoleen, kehoon ja ikätasoiseen seksuaalisuuteen. Henkilöstö kohtaa lapsen sensitiivisesti ja kunnioittavasti näissä tilanteissa.
- Henkilöstö hyödyntää digipedagogiikan ohjelmaa digitaalisessa maailmassa tarvittavien turvataitojen käsittelyssä. Mediakasvatus ja lasten mahdollisuudet tuottaa itse mediasisältöjä tuovat luontevalla tavalla käsiteltäväksi esimerkiksi sen, missä tilanteissa saa ja ei saa kuvata. Henkilöstö osoittaa kiinnostusta lasten mediakokemuksia kohtaan, jolloin lasten uskallus kertoa myös mahdollisista ikävistä kokemuksista vahvistuu. Henkilöstö hyödyntää lasten kanssa vain tietosuojaryhmän tarkastamia sovelluksia.

Ympäristövastuullinen toimintakulttuuri

- Lapsiryhmät tekevät säännöllisiä metsäretkiä lasten luontosuhteen vahvistamiseksi ja monipuolisen liikkumisen tukemiseksi.
- Lasten kanssa keskustellaan ikätason mukaan arjen valinnoista ja kohtuullisesta kuluttamisesta.
- Toimintayksiköissä ympäristövastuullisuuden tekoja suunnitellaan ja toteutetaan ympäristöohjelman avulla.

Liikkumista edistävä toimintakulttuuri

- Henkilöstö toimii tärkeänä roolimallina ja liikuntakasvattajana lapsille. Tavoitteena on sytyttää elinikäinen innostus aktiivista elämäntyyliä kohtaan
- Lapsiryhmät hyödyntävät liikkumista toiminnan muotona monipuolisesti päivän eri tilanteiden aikana. Tiimeille liikunta on keskeinen työtap
- Liikkuminen mahdollistetaan lapsiryhmissä sisällä sekä ulkona. Turhia, liikkumista estäviä kieltoja vältetään.
- Lapsiryhmät ulkoilevat päivittäin joka säällä ja ulkoillessa aikuiset liikkuvat yhdessä lasten kanssa.
- Tiimin tavoitteena on varmistaa yhdessä huoltajien kanssa, että lapsi liikkuu vähintään kolme tuntia päivässä, josta yksi tunti on vauhdikasta fyysistä aktiivisuutta ja kaksi tuntia reipasta ulkoilua sekä kevyttä liikuntaa.

- Varhaiskasvatuksen toimintayksiköt käyttävät Liikkuva varhaiskasvatus- Nykytilan arviointityökalua vuosittain liikunnallisen ja lasten fyysistä aktiivisuutta edistävän toimintakulttuurin kehittämisessä.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma
- Digipedagogiikan ohjelma
- Kasvatuksen ja oppimisen toimialan ympäristöohjelma
- Ympäristökasvatuksen työkortit
- Liikkuva varhaiskasvatus - Nykytilan arviointi- työkalu

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen

tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa varhaiskasvatuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt.

Huomioi kuvauksessa myös arvoperusta, oppimiskäsitys sekä laaja-alainen osaaminen.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä.

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt.

Kuvaa myös eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt.

Vantaalaisia tarkennuksia huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön

Meillä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön perusta on selkeä ja toimiva viestintä, joka rakentuu molemminpuoliselle kunnioitukselle, avoimuudelle ja toisen osapuolen kuulemiselle. Toimivan yhteistyön luominen alkaa ensimmäisestä kohtaamisesta. Huolehdimme, että tieto saavuttaa lasten huoltajat ja perheiden osallisuus on mahdollista moninaisuudesta riippumatta. Huoltajatilaisuuksien kautta vahvistamme yhteistyötä, tiedotamme varhaiskasvatuksen toiminnasta ja käytännöistä sekä tarjoamme huoltajille mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Tilaisuuksilla tuemme myös huoltajien keskinäistä verkostoitumista ja yhteisöllisyyttä. Kehitämme yhteistyötä ja toimintaamme huoltajilta saadun palautteen ja asiakaskyselyiden perusteella. Tavoitteenamme on saada kuuluviin myös niiden huoltajaryhmien ääntä, joille esimerkiksi kyselyihin vastaaminen tai kirjallinen palautteen anto ei ole luontevaa.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Varhaiskasvatuksen työntekijä käy huoltajien kanssa aloituskeskustelun ennen kuin lapsi aloittaa kunnallisessa varhaiskasvatuksessa tai varhaiskasvatuksen kerhotoiminnassa. Ennen aloittamista lapsi ja huoltaja tutustuvat yhdessä lapsiryhmän toimintaan. Varhaiskasvatuksen aloittamisen käytänteitä on käsitelty tarkemmin luvussa 2.3.
- Varhaiskasvatuksen toimintayksiköt järjestävät huoltajatilaisuuksia syksyllä toimintakauden käynnistyttyä. Tämän lisäksi yksiköissä järjestetään tarpeen mukaan muita huoltajatilaisuuksia ja yhteisiä juhlia. Juhlat ja tapahtumat voivat olla esittäviä tai yhteistoiminnallisia hetkiä lasten, huoltajien ja henkilöstön kanssa. Kunnallisissa päiväkodeissa vähintään yksi toimintavuoden juhlista on esittävä. Huoltajatilaisuuksien sisällöistä viestitään jälkikäteen myös niille huoltajille, jotka eivät ole päässeet paikalle.
- Tiimi sopii yhteistyössä huoltajien kanssa, kuinka ryhmän tapahtumista viestitään. Sovitut viestintätavat kirjataan lapsiryhmän toimintasuunnitelmaan. Dokumentoinnin avulla tiimi tuo lasten arkea varhaiskasvatuksessa näkyväksi huoltajille.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- Ohje aloittamisen ja siirtymisten käytänteistä

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat.

Kuvaa myös eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt.

Vantaalaisia tarkennuksia yhteistyöhön eri tahojen kanssa

Teemme tiivistä yhteistyötä mm. perusopetuksen, kirjaston, liikunta- ja kulttuuripalveluiden, seurakuntien ja järjestöjen kanssa. Lisäksi monialaista yhteistyötä tehdään hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden toimialan kanssa.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

Yhteistyö lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kanssa

- Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolan kanssa: Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi olla huoltajien luvalla yhteydessä neuvolaan ennen ikäkausitarkastuksia tai tarvittaessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee tiiviimpää yhteistyötä nelivuotistarkastuksen (pääkaupunkiseudullinen Hyve-malli) yhteydessä, jolloin tietoa siirretään huoltajien luvalla terveydenhoitajan ja lääkärin tekemiin tarkastuksiin. Tarkastuksen jälkeen lapsesta kerätty tieto palaa neuvolan täydentämänä huoltajien luvalla varhaiskasvatukseen.
- Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä kuntouttavien tahojen, esimerkiksi lasten terapiapalveluiden ja muiden tutkivien tahojen kanssa.
- Varhaiskasvatus saa asiantuntija-apua useista lasten, nuorten ja perheiden palveluista lasten ja nuorten psyykkiseen kehitykseen ja perheiden hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Osana hyvinvointialueuudistusta tullaan kehittämään lasten, nuorten ja perheiden palveluiden keskitetty yhteinen yhteydenottokanava, jonka kautta niin kuntalaiset kuin

esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijät voivat saada nykyistä helpommin neuvontaa ja ohjausta ajankohtaisissa kysymyksissä.

- Varhaiskasvatuksella on toimintamalli ja rakenteet yhteistyön toteuttamiseksi lapsiperheiden sosiaalityön ja lastensuojelun kanssa, joka käydään vuosittain läpi varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä.
- Varhaiskasvatuksen ja suun terveydenhuollon yhteistyö edistää myönteisiä terveysvalintoja ja ennaltaehkäisee suun terveyden ongelmia.
- Varhaiskasvatuksen työntekijät tekevät yhteistyötä myös varhaiskasvatuksen kuraattorien ja psykologien kanssa tietyillä alueilla.

Yhteistyö perusopetuksen kanssa

Lapsiryhmät ja tiimit tekevät yhteistyötä perusopetuksen kanssa esiopetuksen vaiheessa:

- toiminnallisena yhteistyönä alkuopetuksen kanssa
- tiedonsiirrollisena yhteistyönä (Eskarista Ekalle)

Yhteistyö kirjaston kanssa

Vantaan kaupungin kirjastopalvelut tukevat varhaiskasvatuksen henkilöstöä lasten kirjallisuuskasvatuksessa, mediataitojen ja monilukutaidon vahvistamisessa sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden opetuksen toteuttamisessa.

- Lapsiryhmät tutustuvat kirjaston käyttöön ja kirjastoon oppimisympäristönä. Tutustuminen voi tapahtua vierailemalla kirjastossa tai esimerkiksi kirjastoleikin muodossa varhaiskasvatuksessa.
- Kirjastoauto tuo palvelunsa monien päiväkotien pihoille.
- Lapsiryhmille voidaan tehdä oma kirjastokortti aineiston lainaamista varten.
- Lapsiryhmät voivat hyödyntää kirjaston tiloja ja palveluja lapsiryhmän oppimisympäristönä sekä projektien rikastamisessa.
- Kirjastolta saa kirjavinkkejä juuri omalle lapsiryhmälle ja voi tilata tarpeiden ja toiveiden mukaisia kirjapaketteja sekä esimerkiksi tunne- ja kaveritaitolaatikoita.
- Tiimit voivat tilata lähikirjastoon ryhmän kielitarpeita vastaavaa monikielistä materiaalia ja kirjallisuutta. Apua kirjojen valintaan saa kirjastonhoitajalta tai suoraan monikielisestä kirjastosta.
- Kirjastossa voi kokeilla erilaisia laitteita ja pelejä, siellä voi tutustua ja lainata monipuolista ja monikielistä aineistoa.
- Lapsiryhmät voivat hyödyntää toiminnassaan kirjastossa järjestettäviä ja virtuaalisia satutunteja, musiikkituokioita sekä lasten tapahtumia.
- Kirjastoympäristössä on usein erilaisia näyttelyitä, joita voi hyödyntää lasten kanssa toteutettavassa toiminnassa. Lapsiryhmät voivat esimerkiksi toteuttaa omia taidenäyttelyitään kirjastojen tiloissa.

Yhteistyö kulttuuripalvelujen kanssa

Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut tukevat varhaiskasvatusta lasten kulttuuriin ja taiteen eri muotoihin tutustumisessa, kokemisessa ja itse tekemisessä. Kulttuuripalvelut tarjoavat lapsiryhmille monia taide- ja kulttuurikohteita vierailukohteiksi.

- Lapsiryhmille on tarjolla mahdollisuuksia kokea ja tehdä taidetta musiikki-, teatteri- ja tanssiesitysten, näyttelyiden, tapahtumien, työpajojen kautta kolmessa lastenkulttuurikeskuksessa sekä muissa tiloissa ympäri kaupunkia. Osa tapahtumista on maksullisia.
- Lapsiryhmät saavat vierailuillaan tilaisuuden harjoitella liikkumista, erilaisten ympäristöjen lukemista ja toimimista niissä. Päiväkodille voi myös tilata erilaisia työpajoja tai esityksiä.
- Tieto ajankohtaisesta tarjonnasta löytyy sähköisestä tapahtumakalenterista.

Yhteistyö liikunnan palvelualueen kanssa

Vantaan liikunnan palvelualue ja Liikkuva päiväkotitoimintamalli tukevat varhaiskasvatuksen henkilöstöä ja lapsiryhmiä aktiivisen ja monipuolisen varhaiskasvatuspäivän tarjoamisessa.

- Lapsiryhmät voivat varata maksutta liikuntatiloja Timmi-varausjärjestelmän kautta vapaasti käyttöönsä. Lisäksi vantaalaiset ulkoilureitit ja luontokohteet ovat vapaasti käytettävissä.
- Lapsiryhmät voivat lainata maksutta liikuntavälineitä Liikkuvalta päiväkodilta.
- Varhaiskasvatus ja Liikkuva päiväkotitoimintamalli suunnittelevat ja toteuttavat yhteistyössä varhaiskasvattajien osaamisen kehittämistä.
- Varhaiskasvatus, liikunnan palvelualue ja toimitilajohtaminen tekevät yhteistyötä päiväkotien pihojen peruskorjauksien yhteydessä.

Katsomuskasvatusyhteistyö

Lapsiryhmille suositellaan monipuolisen yhteistyön tekemistä lähialueen eri uskonnollisten, katsomuksellisten ja uskonnottomien yhteisöjen kanssa. Katsomuskasvatuksen yhteistyötä suunnitellaan Kumppanuuden korit -mallia mukaillen ja Opetushallituksen ohjetta katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista noudattaen.

Yleissivistävä katsomuskasvatus

- varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti
- pedagoginen vastuu varhaiskasvatuksessa
- ei sisällä uskonnonharjoitusta
- katsomukset ja katsomusyhteisöjen tilat lapsiryhmän yhteisen tutustumisen kohteina
- katsomusyhteisöjen edustajat vierailijoina yhteiseen teemaan tai aiheeseen liittyen

Perinteiset juhlat

- yhteisöllisyys ja kunnioittavan läsnäolon periaate
- ei sisällä uskonnonharjoitusta
- uskontoon viittaavat juhlatraditiot osana suomalaista kulttuuria (esim. virsi kulttuuriperinteenä)

Uskonnolliset tilaisuudet

- uskonnon harjoittaminen positiivisen uskonnonvapauden periaatteella (lasten identiteetin tukeminen)
- lapsen osallistuminen huoltajan luvalla
- ei järjestetä varhaiskasvatuksen tiloissa
- vaihtoehtoisia pedagogista toimintaa niille lapsille, jotka eivät osallistu tilaisuuteen

Kasvun ja hyvinvoinnin tuki

- varhaiskasvatuksen hyvinvointityötä tukien, ennaltaehkäisevää
- yhteisölähtöistä ja tasavertaista kumppanuutta katsomuksia kunnioittaen

Käsitteitä katsomuskasvatusyhteistyön tueksi

Identiteetti: Ihmisen omakuva, käsitys omasta itsestään. Muokkautuu ja kehittyy läpi elämän.	Dialogi: Dialogi on avointa ja suoraa keskustelua, jonka osapuolet tavoittelevat yhteistä ymmärrystä. Dialogissa keskustelija ei suoraan pyri muuttamaan toista ihmistä ja hänen ajatuksiaan. Dialogissa osallistujat voivat lisätä ymmärrystään ja oppia vastavuoroisesti toinen toisiltaan.
Elämänskysymykset: Näitä ihmisenä olemisen peruskysymyksiä on pohdittu kaikkina aikoina ja kaikissa kulttuureissa, esimerkiksi Mikä on elämän tarkoitus? Miksi maailmassa on kärsimystä? Mitä tapahtuu kuoleman jälkeen? Kuka minä olen? Mistä kaikki on saanut alkunsa? Miten maailma on syntynyt?	
Uskonnonvapaus: Perusoikeus, joka sisältää vapauden uskoa, harjoittaa uskontoa ja kuulua uskonnolliseen yhteisöön (positiivinen uskonnonvapaus) sekä myös vapauden olla uskomatta, osallistumatta uskonnonharjoitukseen ja olla kuulumatta mihinkään uskonnolliseen yhteisöön (negatiivinen uskonnonvapaus).	Uskonnon harjoittaminen: Osallistumista uskontokohtaisiin riitteihin ja rituaaleihin, kuten jumalanpalvelus ja rukoileminen, sekä niiden toteuttamista.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- *varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt*
- *inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen*
- *varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt*
- *monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat*
- *eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt*
- *miten kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään, miten kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan.*

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella

on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä.

Kuvaa lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä

muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa.

Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

Kuvaa lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

4.5.1. Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät

kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen

myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Liitä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan Kielten rikas maailma teksti sellaisenaan, jotta varhaiskasvatuksen yhtenäisyys voi toteutua.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan tarkentaa perusteiden oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoita ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työskentelyssä yhdistetään. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Liitä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan Ilmaisun monet muodot teksti sellaisenaan, jotta varhaiskasvatuksen yhtenäisyys voi toteutua.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan tarkentaa perusteiden oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella

myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Liitä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan Minä ja meidän yhteisömme teksti sellaisenaan, jotta varhaiskasvatuksen yhtenäisyys voi toteutua.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan tarkentaa perusteiden oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina

ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön

teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Liitä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan Tutkin ja toimin ympäristössäni teksti sellaisenaan, jotta varhaiskasvatuksen yhtenäisyys voi toteutua.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan tarkentaa perusteiden oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisessä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä

asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Liitä paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan Kasvan, liikun ja kehityn teksti sellaisenaan, jotta varhaiskasvatuksen yhtenäisyys voi toteutua.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa voidaan tarkentaa perusteiden oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset

voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatusta- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksikielisuudelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista.

Kuvaa kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään.

Kuvaa vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista.

Kuvaa myös perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisen tai monikielisen ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyllyn kaltaisia.

4.6.2. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia Vantaan varhaiskasvatuksessa

Suomi toisena kielenä (S2) -opetus on osa kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatusta Vantaalla. Annamme S2-opetusta niille lapsille, joiden kotona puhuttu kieli (kielet) on muu kuin suomi. Vantaalla nähdään, että S2-opetus on osa laadukasta varhaiskasvatusta.

Järjestämme myös ruotsinkielistä kielikylpyä, sekä laajamittaista ja kielirikasteista englanninkielistä varhaiskasvatusta. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta päättää kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämispaikoista ja kielitarjonnasta.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmänsä S2-opetuksen suunnittelusta, arvioinnista ja pedagogisesta dokumentoinnista sekä huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä.
- Koko henkilöstö osallistuu kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen sekä S2-opetuksen toteuttamiseen
- Henkilöstö avaa huoltajille ryhmän päivittäisen toiminnan ja tapahtumien merkitystä ja käy keskustelua varhaiskasvatuksen arvoista ja toimintatavoista.
- Henkilöstö huomioi ryhmässä olevien lasten suomenkielen oppimisen tarpeet, jotta ryhmän jokainen lapsi pääsee osalliseksi ryhmän toimintaan.
- Henkilöstö hyödyntää päivän kaikki tilanteet kielen oppimisessa. S2-opetusta toteutetaan lisäksi pedagogisesti suunniteltuna ja tavoitteellisina opetustilanteina.
- Henkilöstö käyttää kuvia oppimisympäristössä lapsen ymmärtämisen ja itseilmaisun sekä tilanteiden ennakkoinnin tukena.
- Kieli- ja kulttuurikoordinaattorit konsultoivat, ohjaavat ja tukevat ryhmän henkilökuntaa kaksikielisen ja monikielisten lasten toisen kielen oppimiseen, huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä kieli- kulttuuri ja katsomustietoisuuden toimintakulttuuriin liittyvissä asioissa.
- Kieli- ja kulttuurikoordinaattorit konsultoivat ja ohjaavat henkilöstöä saamen- ja romanikieltä käyttävien lasten varhaiskasvatuksen järjestämisestä.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- KieliPeda-työväline osio 3: Lapsen suomen kielen taitotason seuranta
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Monikielisten 5-vuotiaiden toimintamalli
- Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuuden varhaiskasvatuksen käsikirja

4.7. Vantaalaisia tarkennuksia pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja arvioinnista

Suunnittelemme ja arvioimme inklusiivista toimintaa, vuorovaikutusta ja päivittäisiä tilanteita pedagogisen dokumentoinnin ja lapsiryhmän toimintasuunnitelman avulla pienin askelin ja rajattuihin teemoihin ja tavoitteisiin kerrallaan keskittyen. Lapsiryhmän toimintasuunnitelman avulla:

1. Pysähdymme arvioimaan varhaiskasvatuspäivien sujuvuutta (ks. luku 3, Miten onnistumme tänään?) ja tarkentamaan tekoja päivittäisten tilanteiden kehittämiseksi kerätyn dokumentaation pohjalta.
2. Keskitymme tarkentamaan teoiksi ja kokeiluiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määrittelemiä varhaiskasvatuksen yleisiä tavoitteita (luku 2) ja oppimisen alueiden tavoitteita (luku 4) suhteessa koontiin ryhmämme lasten vasuista.

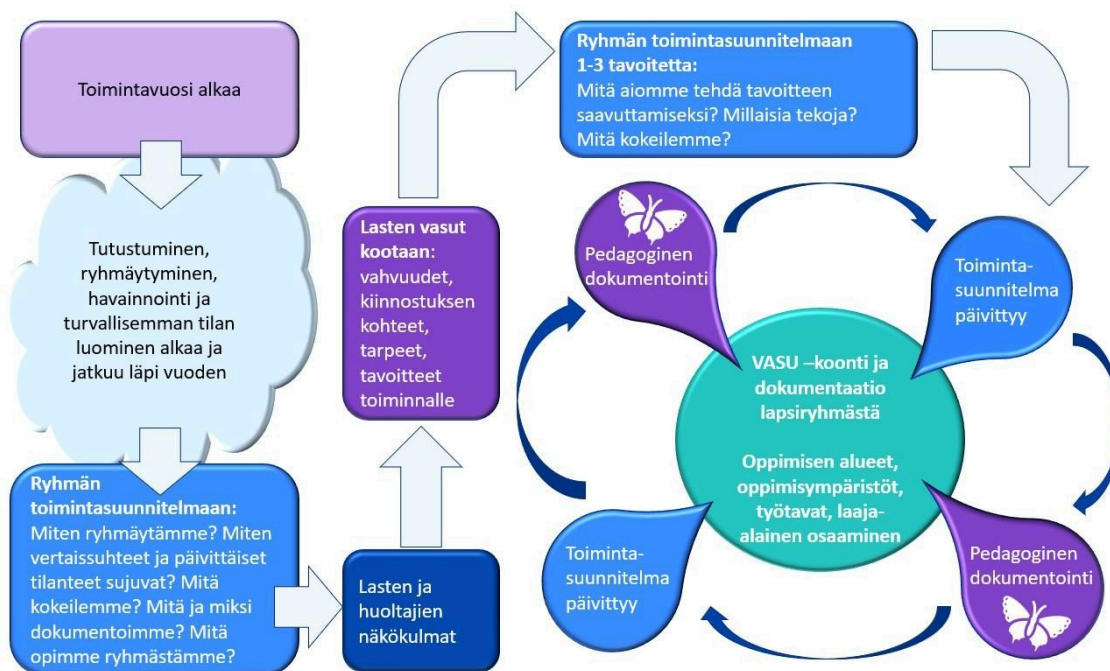
Käytämme pedagogista dokumentointia työtapana lapsen ja lapsiryhmän kiinnostuksen kohteiden, vahvuuksien sekä tuen tarpeiden selvittämisessä. Pedagogisen dokumentoinnin avulla rakennamme yhteistä ymmärrystä ryhmän tavoitteista, toiminnan sisällöistä sekä tarkoituksenmukaisista työskentelytavoista ja oppimisympäristöistä.

Rakennamme oppimisympäristöjä sekä suunnittelemme ja arvioimme toimintaa yhdessä lasten ja huoltajien kanssa pedagogiseen dokumentointiin tukeutuen.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa tiimitasolla pedagogisen toiminnan suunnittelusta, arvioinnista ja kehittämisestä.
- Toimintavuoden alussa tiimi järjestää aikaa lapsiin ja lapsiryhmään tutustumiselle sekä ryhmäytymiselle ja systemaattiselle havainnoinnille.
- Lapset ovat mukana oppimisympäristöjen rakentamisessa sekä toiminnan, vuorovaikutuksen ja päivittäisten tilanteiden suunnittelussa ja arvioinnissa.
- Toimintavuoden aikana tiimi luo ja kokeilee lapsiryhmälle soveltuvia pedagogisen dokumentoinnin tapoja ja käytänteitä. Pedagogista dokumentointia suunnitellaan lapsiryhmän toimintasuunnitelman avulla.
- Lapsiryhmässä valitaan toiminnan suunnittelun kannalta oleelliset dokumentit eli niin sanotut ydindokumentit. Tarkoitus ei ole dokumentoida kaikkea, vaan keskittyä merkityksellisiin dokumentteihin.
- Lapsiryhmässä monipuolisin keinoin tuotettuja dokumentteja tehdään näkyväksi, tutkitaan ja tulkitaan yhdessä lasten ja huoltajien kanssa.
- Varhaiskasvatuksen opettaja ja tiimi hyödyntävät lasten varhaiskasvatussuunnitelmia ja niistä tehtyä koontia pedagogisen dokumentoinnin välineenä.
- Päiväkodin johtaja käy tiimin kanssa arviointikeskustelun lapsiryhmän toimintasuunnitelman tavoitteista sekä niihin liittyvistä teoista ja kokeiluista vähintään kaksi kertaa toimintavuoden aikana. Vaihtoehtoisesti arviointikeskustelut voidaan käydä toimintayksikön johtoryhmässä.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Vasu-koonti
- Lapsiryhmän toimintasuunnitelma
- Vasu-työkalupakki
- Valokuvaus, videointi, äänittäminen, lasten tuottamat työt ja digitaaliset sisällöt, sadutus

4.8. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan seuraavia pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet. Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä eri toimintamuodoissa voidaan täsmentää paikallisissa suunnitelmissa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan ja tarkennetaan

- *pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä*
- *varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä*
- *monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita*
- *käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti*
- *oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä*
- *lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa*
- *eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista*
- *kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään*
- *vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista*
- *perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.*

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen.

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivyttyä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta. Tuki voi olla säännöllistä, osatai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Kuvaa lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana.

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa.

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai

- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa.

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ja monialainen yhteistyö prosessissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

5.3.4. Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset

ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot.

Kuvaa tuen käytännön järjestäminen.

Kuvaa yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken.

Kuvaa huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Määrittele tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatus lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta sekä suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Hallintopäätös menettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastaava oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvakuista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Kuvaa tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenttelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

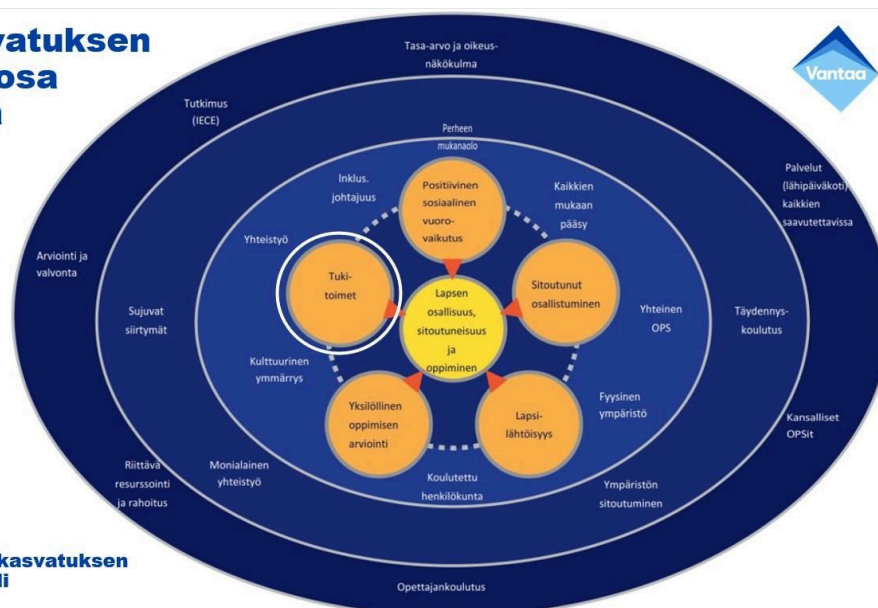
5.7. Vantaalaisia tarkennuksia lapsen tukeen

Inklusion tavoitteena on, että jokainen lapsi oppii, kokee osallisuutta ja sitoutuu toimintaan. Tuen järjestäminen on meillä yksi keino varmistaa, että inklusion tavoite toteutuu.

Varhaiskasvatuksen tuki tärkeä osa inklusiivista varhaiskasvatusta

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen ekosysteeminen malli

Lapsi saa tukea kaikissa varhaiskasvatusmuodoissa sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Tuen järjestämisen lähtökohta on lapsen tuen tarve varhaiskasvatusympäristössä, ja miten tähän tarpeeseen voidaan varhaiskasvatuksen pedagogisella toiminnalla vastata. Suunnittelemme lapsen tuen tiiviisti osaksi ryhmän toimintaa, ja ryhmän toimintasuunnitelmassa puolestaan huomioimme myös yksittäisten lasten tuen tarpeet.

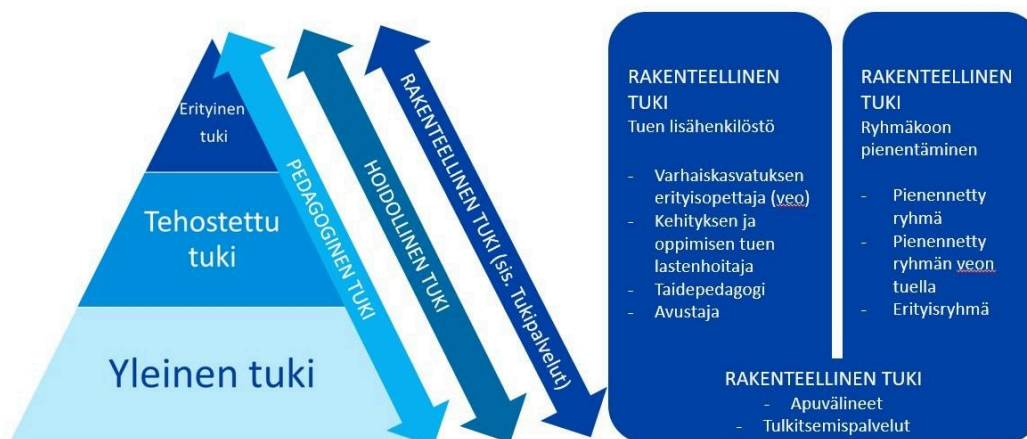
Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa

Yleinen tuki alkaa, kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan arvio tarvittavista yksittäisistä tai yksittäisistä tuen muodoista. Nämä yksittäiset tuen muodot ovat toimenpiteitä, joita ei ryhmän peruspedagogiikassa muuten toteutettaisi. Yleisestä tuesta emme tee päätöstä.

Meillä tuki muodostaa jatkumon varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, ja samat tuen muodot ovat käytössä kaikissa ikävaiheissa. Sekä pedagogiset, rakenteelliset kuin hoidolliset tuen muodot ovat mahdollisia kaikilla tuen tasoilla. Kohdennamme ryhmään rakenteellisia tuen muotoja, jos lapsen tarvitsemia pedagogisia ja/tai hoidollisia tuen muotoja ei muuten voida toteuttaa. Rakenteellisen tuen kohdentamisessa huomioimme sekä yksittäisen lapsen tarpeen että ryhmän kokonaistilanteen.

Lapselle annettava tuki voi sisältää lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja

Tuen tarpeen arviointi tapahtuu aina ensisijaisesti varhaiskasvatuksessa. Tuen saaminen ei meillä Vantaalla edellytä millään tuen tasolla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen suositusta tai lausuntoa. Tuen tarvetta arvioitaessa emme arvioi tuen tason tarvetta, vaan yksilöllisesti suunniteltujen tuen muotojen tarvetta - tuen taso määrittyy tämän suunnitelman perusteella.

Tuen tason määrittäminen? Tuen tarpeen arvioinnin ja tarvittavien tuen muotojen suunnittelun kautta

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa tuen prosesseja ja käytänteitä kuvataan yleisellä tasolla, ja tarkemmat prosessikuvaukset löytyvät Tuen käsikirjasta.

Tuen järjestämisen lähtökohtia

- Lapsen tuen toteuttamiseen osallistuu koko kasvattajayhteisö varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan pedagogisella ohjauksella.
- Päiväkodin johtaja varmistaa, että lapsi saa tarvitsemansa tuen ja tuki kohdentuu oikein.

Tuen tarpeen arviointi

- Varhaiskasvatuksen opettaja havainnoi, dokumentoi ja ottaa puheeksi, millaisissa tilanteissa lapsi tarvitsee yksilöllisempää tukea, ja millaisesta tuesta lapsi voisi hyötyä.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee ryhmän henkilöstöä tuen tarpeen arvioinnissa. Tuen tarpeen arvioinnin väline on lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, ja tuen tarpeen arviointiin liittyy aina suunnitelma tuen toteuttamisesta.
- Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja hyödyntävät Pedagogisen tuen valikkoa pedagogisen tuen suunnittelun ja arvioinnin tukena kaikilla tuen tasoilla.
- Koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tuen tarpeen arvioinnista niissä tilanteissa, kun lapsi on vasta aloittamassa varhaiskasvatuksessa, ja hakemuksesta on ilmennyt, että lapsella on säännöllinen tai kokoaikainen tuen tarve. Erityisesti näissä tilanteissa hyödynnetään sosiaali- ja terveydenhuollon näkemystä tuen tarpeen arvioinnissa.
- Kieli- ja kulttuurikoordinaattori tukee varhaiskasvatuksen henkilöstöä kaksi- ja monikielisen lapsen tuen tarpeen arvioinnissa kokonaiskielien kehityksen ja suomi toisena kielenä oppimisen osalta.

Tuen toteuttamisen käytäntöjä

- Varhaiskasvatuksen opettaja arvioi ja tekee tarkennuksia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan aina tarvittaessa, ja siten varmistaa, että lapsen muuttuvat tuen tarpeet ja niihin vastaaminen huomioidaan ryhmän pedagogisessa toiminnassa.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu kaikilla tuen tasoilla tuen tarpeen arviointiin, tuen suunnitteluun sekä tuen toteutumisen arviointiin, jos se arvioidaan tarpeelliseksi. Erityisesti niissä tilanteissa, kun lapsen tuen tarpeeseen vastaaminen edellyttää useampia tuen muotoja, joita toteutetaan säännöllisesti tai kokoaikaisesti, varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu pääsääntöisesti lapsen vasun laadintaan.
- Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu tarvittaessa myös oppilashuollon sekä sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöitä mukaan lapsen vasun laadintaan. Osana suunnittelua ja arviointia sovitaan yhteistyöstä ja vastuista, jotta lapsen ja mahdollisesti koko perheen tuki muodostaa toisiaan täydentävän kokonaisuuden.
- Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa, kun lapsen tuen tarvetta arvioidaan, tuen antamista suunnitellaan ja tuen toteutumista arvioidaan. Jos huoltaja kieltää tuen tarpeen arvioinnin tai tuen antamisen, varhaiskasvatus voi silti tukea järjestää, jos tuen antaminen on lapsen edun toteutumisen kannalta välttämätöntä. Huoltaja ei voi kieltää kirjaamasta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tukea koskevia asioita. Tuen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot voidaan siirtää varhaiskasvatuspaikasta toiseen tai esiopetukseen (Varhaiskasvatuslaki 41§). Myös niissä tilanteissa, joissa lapsi saa varhaiskasvatusta kahdessa kunnassa tai lapsi muuttaa toiseen kuntaan, voidaan välttämättömät tiedot siirtää huoltajien vastustuksesta huolimatta. Tällaisissa tilanteissa toimitaan luvussa 2.3. kuvattujen käytäntöjen mukaisesti.

Rakenteellisen tuen muodoista päättäminen

- Vantaalla on käytössä rakenteellisen tuen muotoja sekä ryhmäkoon pienentämiseksi että lisähenkilöstön kohdentamiseksi vastaamaan lasten tuen tarpeisiin.
- Jos lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa arvioidaan, että lapsen tuen tarpeeseen vastaaminen edellyttää rakenteellisen tuen muotoa tai muotoja, varhaiskasvatuksen opettaja ja päiväkodin johtaja selvittävät yhdessä, voidaanko tähän tarpeeseen vastata toimintayksikössä jo olevien lisäresurssien avulla.

- Päiväkodin johtaja johtaa lisäresurssien kohdentumista toimintayksikkötasolla, jotta ne vastaavat parhaalla mahdollisella tavalla ryhmässä ilmenevään tarpeeseen.
- Päiväkodin johtaja ja koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät esityksen rakenteellisen tuen lisäresurssin kohdentamiseksi yksikköön.
- Varhaiskasvatuspäällikkö tekee päätöksen lisäresurssin kohdentamisesta, mikäli se tarvittavien pedagogisten ja/tai hoidollisten tuen muotojen toteuttamiseksi on välttämätöntä.
- Tehostetun ja erityisen tuen sekä yleisen tuen tukipalveluita koskevaan hallintopäätökseen kirjataan ne rakenteellisen tuen muodot, joista on sovittu toimintayksikkö- ja/tai palveluyksikkötasolla.

Hallintopäätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä yleisen tuen tukipalveluista

- Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja kuulevat huoltajat hallintopäätöstä varten. Tarvittaessa päiväkodin johtaja osallistuu huoltajan kuulemiseen. Huoltajan kuuleminen liittyy tiiviisti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen.
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään hallintopäätöksen perusteluna, kun tehostetusta tai erityisestä tuesta tai yleisen tuen tukipalveluista tehdään hallintopäätös.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ohjaavat hallintopäätöksen valmistelussa ja huolehtivat päätökseen kirjattavien tietojen tarkastuksesta.
- Varhaiskasvatuspäällikkö tekee kaikki tukea koskevat hallintopäätökset.
- Päätöstiedot kirjataan VaSaan.

Lapsen tuki perhepäivähoidossa

- Perhepäivähoitaja vastaa lapsen tuen toteuttamisesta omassa lapsiryhmässään
- Koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja konsultoi ja ohjaa perhepäivähoitajaa lapsen tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa sekä tuen toteutumisen arvioinnissa. Tarvittaessa koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa myös osa-aikaista erityisopetusta.
- Kieli- ja kulttuurikoordinaattori tukee perhepäivähoitajaa kaksi- ja monikielisen lapsen tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen suunnittelussa kokonaiskielien kehityksen ja suomi toisena kielenä oppimisen osalta.
- Perhepäivähoidossa rakenteellinen tuki voi toteutua ryhmäkoon pienentämisenä.
- Perhepäivähoitaja ja koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja keskusteleval huoltajien kanssa varhaiskasvatuksen järjestämisestä päiväkodissa, jos siten voitaisiin paremmin vastata lapsen tuen tarpeeseen.

Lapsen tuki yksityisessä varhaiskasvatuksessa

- Tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen toteuttamisen käytännöissä noudatetaan samoja periaatteita sekä yksityisessä että kunnallisessa varhaiskasvatuksessa
- Koordinoiva varhaiskasvatuksen opettaja arvioi yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa, mitä tuen muotoja lapsi tarvitsee, ja sitä kautta tunnistetaan tarvittava tuen taso.
- Varhaiskasvatuksen opettaja ja koordinoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja kuulevat huoltajat hallintopäätöstä varten. Tarvittaessa päiväkodin johtaja osallistuu huoltajan kuulemiseen.
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään päätöksen perusteluna, kun tehostetusta tai erityisestä tuesta tai yleisen tuen tukipalveluista tehdään hallintopäätös.
- Yksityisestä varhaiskasvatuksesta vastaava varhaiskasvatuspäällikkö tekee tukea koskevat hallintopäätökset.

Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

- Varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja vastaa siitä, että esiopetukseen siirtyessä lapsen tehostetun tuen aloittaminen ja tuen järjestäminen käsitellään moniammatillisesti yhdessä oppilashuollon työntekijän kanssa. Moniammatillinen käsittely kirjataan pedagogiseen arvioon.

- Jos lapsi tarvitsee erityistä tukea esiopetuksessa, varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja kirjaa pedagogisen selvityksen, joka käsitellään moniammatillisesti oppilashuollon kanssa, mikäli lapsella on ollut erityinen tuki jo varhaiskasvatuksessa. Jos lapselle ei ole kohdentunut vielä erityistä tukea varhaiskasvatuksessa, voidaan hallintopäätös esiopetuksen erityisestä tuesta tehdä myös lääkärin tai psykologin lausunnon perusteella.
- Prosessikuvaus pidennetyn oppivelvollisuuden ja erityisen tuen päätöksenteosta löytyy Tuen käsikirjasta.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Pedagogisen tuen valikko
- Tuen käsikirja

5.8. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä

- *menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.*

Erityinen tuki

- *erityisen tuen käytännön järjestäminen*
- *yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa*
- *menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä*
- *menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa*
- *pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ja monialainen yhteistyö prosessissa*
- *yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako*
- *yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa*
- *toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.*

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- *tuen käytännön järjestäminen*
- *yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken*
- *huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.*

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla omaleimainen, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Kuvaa mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat.

Kuvaa miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.

6.1. Vantaalaisia tarkennuksia vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuvaan varhaiskasvatukseen

Meillä vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuvaa varhaiskasvatusta järjestetään yksityisten palveluntuottajien toimesta. Näissä pedagogisissa suuntauksissa on jatkumo esiopetukseen ja perusopetukseen.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

- Palveluntuottaja tarkentaa omaan suunnitelmaansa, miten kyseinen pedagogiikka täydentää varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Vaihtoehtoisen pedagogiikan näkökulmia tarkennetaan suhteessa varhaiskasvatuksen arvoperustaan, pedagogisiin periaatteisiin ja ratkaisuihin.

- Palveluntuottaja tarkentaa omassa suunnitelmassaan, miten vaihtoehtoisen pedagogiikan näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.

6.2. Paikallisesti päätettävät asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla omaleimainen, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää ja kuvaa suunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- *mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat*
- *miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.*

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisesta on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, ovat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Ohjeistus paikallisesti päätettävistä asioista

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä.

Kuvaa paikallisen päätöksen mukaisesti, miten

- varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa
- lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa
- lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja parantamisessa
- arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä
- arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.

7.2. Vantaalaisia tarkennuksia toiminnan arviointiin ja kehittämiseen

Vantaan varhaiskasvatuksen laadun arviointi paikallisella tasolla

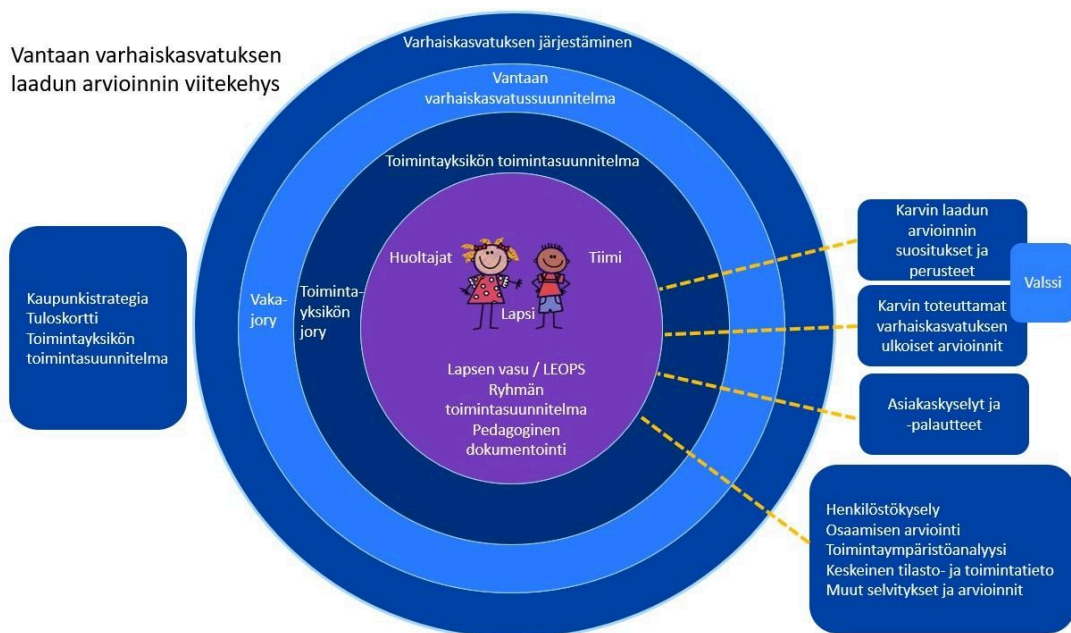
Arvioimme ja kehitämme Vantaan varhaiskasvatusta arviointimallimme mukaisesti. Arviointimalli kokoo vantaalaista varhaiskasvatuksen arviointia yhteen sekä tekee näkyväksi arvioinnin eri tasoja. Arviointimalli muuttuu ajassa erilaisten ilmiöiden ja arviointitarpeiden sekä valtakunnallisen ohjauksen vaikutuksesta. Kehitämme paikallista arviointiamme suhteessa valtakunnalliseen varhaiskasvatuksen laadun arviointiin.

Tavoitteenamme on arviointitiedon läpivirtaus organisaation eri tasoilla lapsiryhmistä aina poliittiseen päätöksentekoon saakka. Arviointi perustuu meillä toimijoiden väliseen luottamukseen. Painotamme avointa keskustelua ja dialogia kontrolliin perustuvien menetelmien sijasta. Johdamme arviointia systemaattisuutta, suunnitelmallisuutta ja jatkuvuutta tavoitellen.

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma ja sen sisältämät varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät meillä tavoitteet laadulle. Päivitämme Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmaa palvelualueella, palveluyksiköissä ja toimintayksiköissä tapahtuneen arvioinnin ja yhteiskehittämisen pohjalta.

Vantaan varhaiskasvatuksen laadun arviointi pedagogisella tasolla

Meillä arviointia toteutetaan pääasiassa tavoitteellisena itsearviointina. Tämä edellyttää reflektiivistä työtettä ja kykyä perustella toimintaa pedagogisesti. Kohdistamme arviointia pedagogiseen toimintaan, oppimisympäristöihin ja toimintakulttuuriin, emme lapsiin tai lasten ominaisuuksiin. Teemme näkyväksi varhaiskasvatuksen laatua lapsiryhmässä pedagogisen dokumentoinnin kautta, jonka myötä tarjoamme lapsille ja huoltajille mahdollisuuden osallistua arviointiprosessiin. Korostamme arvioinnissa vertaisoppimista, vertaisarviointia sekä hyvien käytäntöjen avointa jakamista ja hyödyntämistä. Monipuolisesti toteutetun arvioinnin avulla varmistamme, että huomio kiinnittyy riittävässä määrin lapsen kokemukseen tilanteesta, riippumatta siitä millaisilla kriteereillä toimintaa arvioidaan.

Prosessit ja käytänteet – Näin toimimme Vantaalla

Arviointi ja kehittäminen lapsiryhmässä

- Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmän toiminnan suunnittelusta, arvioinnista ja kehittämisestä yhdessä tiimin kanssa.
- Ryhmän henkilöstö suunnittelee, arvioi ja kehittää toimintaa pedagogisen dokumentoinnin pohjalta yhdessä lasten kanssa.
- Ryhmän henkilöstö arvioi säännöllisesti inklusiivista toimintakulttuuria lasten näkökulmasta.
- Lapsi, huoltajat ja henkilöstö arvioivat lapsen tuen toteutumista ja toiminnan tavoitteiden toteutumista.
- Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi säännöllisesti omaa osaamistaan ja kehittämistarpeita sekä yksilönä että tiiminä ja yhdessä päiväkodin johtajan kanssa.

Toimintayksikön toimintasuunnitelman käyttäminen kunnallisessa varhaiskasvatuksessa arvioinnin, kehittämisen ja johtamisen välineenä

- Päiväkodin johtaja varmistaa, että yksiköllä on selkeät tavoitteet ja yhteisesti sovitut toimintatavat ja että toimintaa arvioidaan sovitusti.
- Toimintayksiköt laativat toimintakauden alussa toimintayksikön toimintasuunnitelman, jonka toteutumista arvioidaan vähintään kaksi kertaa vuodessa.
- Varhaiskasvatuspäällikkö arvioi vuosittain yhdessä päiväkodin johtajan kanssa toimintayksikön toimintasuunnitelmaa.

Toimintayksikön toimintasuunnitelman käyttäminen yksityisessä varhaiskasvatuksessa arvioinnin, kehittämisen ja johtamisen välineenä

- Yksityisen päiväkodin johtaja varmistaa, että yksiköllä on selkeät tavoitteet ja että toimintaa arvioidaan säännöllisesti.
- Yksityisestä varhaiskasvatuksesta vastaava varhaiskasvatuspäällikkö arvioi vuosittain yhdessä päiväkodin johtajan tai ryhmäperhepäiväkodin vastuuhenkilön kanssa toimintayksikön toimintaa.
- Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan ja kehitetään toimintasuunnitelman, yksiköissä tehtävien ohjaus- ja valvontakäyntien sekä yksityisen varhaiskasvatuksen verkostotapaamisten avulla.

Arviointiraportin käyttäminen arvioinnin, kehittämisen ja johtamisen välineenä

Arviointiraportti vahvistaa ja systematisoi tiedolla johtamista sekä lisää arviointitiedon läpivirtausta organisaatiossa. Arviointiraporttia päivitetään vuosittain.

- **Päiväkodin johtajan näkökulmasta:** Arviointiraportti vahvistaa kokonaisymmärrystä alueellisesta ja kaupunkitasoisesta tilanteesta sekä tukee esimerkiksi yksikön toimintasuunnitelman laadinnassa ja osaamisen kehittämisen johtamisessa.
- **Varhaiskasvatuspäällikön näkökulmasta:** Arviointiraportti toimii tavoitteiden asettamisen ja perehdyttämisen välineenä.
- **Varhaiskasvatuksen johtajan ja varhaiskasvatuksen johtoryhmän näkökulmasta:** Arviointiraportti toimii varhaiskasvatuksen strategisten tavoitteiden sekä tulokortin tavoitteiden asetannan välineenä. Arviointiraportin palvelualuekohtainen tieto tuo lautakuntatyöskentelyyn perusteltua tietoa päätöksen teon tueksi. Arviointiraportti toimii hankevalmistelun tukena.

Työkalupakki – Näitä työkaluja käytämme Vantaalla

Laadun arviointi paikallisella tasolla

Arviointi tapahtuu prosessinomaisesti arviointitiedon keräämisen, analysoinnin, johtopäätösten tekemisen, kehittämistoimien määrittelyn ja toiminnalle asetettujen tavoitteiden jatkuvana kehänä. Arvioinnissa keskeisimpiä välineitä ovat:

- Arviointiraportti
- Varhaiskasvatuksen palvelualueen ja Kasvatuksen ja oppimisen toimialan tulokortit
- Toimintayksikön toimintasuunnitelma
- Lapsiryhmän toimintasuunnitelma
- Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat

Laadun arviointi pedagogisella tasolla

Lapsiryhmässä keskeisimpiä arvioinnin työkaluja ovat:

- Pedagoginen dokumentointi
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- Lapsiryhmän toimintasuunnitelma

7.3. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa päätetään ja kuvataan, miten

- *varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa*
- *lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*
- *lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja parantamisessa*
- *arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä*
- *arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.*